

OPINNÄYTETYÖ

Turvallisemman tilan periaatteet sateenkaarisenioreiden osallisuuden tukena Helsingin alueen kulttuuritoiminnassa

Edita Heikkilä

Kulttuurituottaja
(240 op)

(4/2023)

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kulttuurituotanto

Tekijät: Edita Heikkilä

Opinnäytetyön nimi: Turvallisemman tilan periaatteet sateenkaarisenioreiden osallisuuden tukena Helsingin alueen kulttuuritoiminnassa

Sivumäärä: 30 ja 4 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Minna Hautio

Työn tilaaja(t): Sateenkaariseniorit ry

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia turvallisemman tilan periaatteita senioreille suunnatussa kolmannen sektorin toiminnassa Helsingin alueella. Työssä selvitetään tämän hetkistä tilannetta kolmannen sektorin turvallisemman tilan periaatteiden käytöstä ja siihen liittyvästä toimijoiden kokemasta tarpeesta.

Työn teoriaosuudessa käsitellään turvallisemman tilan käsitettä ja turvallisemman tilan periaatteita. Teoriaosuudessa käydään läpi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen historiaa ja heidän kokemaa epätasa-arvoa yhteiskunnassa. Työssä avataan myös, mistä osa-alueista osallisuus koostuu ja kuinka sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen senioriedustajien kokemukset voivat vaikuttaa heidän osallistumiseen tänäkin päivänä.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselytutkimusta. Kyselyn avulla haluttiin tietoa siitä, kuinka moni kolmannen sektorin toimijoista, jotka tuottavat toimintaa seniori-ikäisille, käyttää toiminnassaan turvallisemman tilan periaatteita ja onko käsite toimijoille tuttu. Kyselyn avulla tutkittiin myös toimijoiden kokemaa tarpeellisuutta turvallisemman tilan periaatteista seniori-ikäisille suunnatussa toiminnassa.

Tällä hetkellä Helsingin alueen kolmannen sektorin seniori-ikäisten toiminnassa ei ole juurikaan käytössä turvallisemman tilan periaatteita ja aiheesta tiedetään vielä aika vähän, mutta asenteet ja mielipiteet sitä kohtaan ovat positiiviset. Kentällä ei vielä ehkä nähdä sitä osallistumiskynnystä, mitä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen senioriedustajat voivat kokea.

Työssä pohditaan kehitysideoita tulevaisuutta ajatellen ja kuinka yhteistyötä yhdenvertaisuuden edistämiseksi voitaisiin rakentaa.

Asiasanat: yhdenvertaisuus, tasa-arvo, ihmisoikeudet, seksuaalivähemmistöt, sukupuolivähemmistöt, moninaisuus

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in Cultural Management, Bachelor's Degree

Author: Edita Heikkilä

Title: Safer space principles to support the participation of LGBTQI+ seniors in cultural activities in the Helsinki area.

Number of Pages: 30 and 4 attachment pages

Supervisor(s): Minna Hautio

Commissioned by: Sateenkaariseniorit ry

The purpose of this thesis was to investigate the principles of safer space in third sector activities targeting seniors in the Helsinki area. The thesis examines the current situation of using the principles of safer space in third sector activities and the need experienced by the actors in the field.

The theoretical part of the thesis discusses the concept of safer space and its principles. The theoretical part covers the history of gender and sexual minorities and their experience of inequality in society. The thesis also explains the components of participation and how the experiences of gender and sexual minority senior representatives can affect their participation today.

The research method used in the thesis was a survey. The survey aimed to gather information on how many third sector actors who produce activities for seniors use the principles of safer space in their activities and whether the concept is familiar to them. The survey also investigated the actors' perceived need for safer space principles in third sector activities targeting seniors.

Currently, there is little use of safer space principles in third sector activities for seniors in the Helsinki area, and there is still relatively little knowledge about the topic. However, attitudes and opinions towards it are positive. The field may not yet see the participation barrier that gender and sexual minority senior representatives may experience.

The thesis considers development ideas for the future and how cooperation could be built to promote equality.

Keywords: equality, human rights, sexual minority, gender minority, diversity

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	5
2	SATEENKAARISENIORIT RY	7
3	SATEENKAAREN SISÄLTÖ	9
	3.1 Käsitteet	9
	3.2 Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt yhteiskunnassa	10
4	TURVALLISEMPI TILA	13
	4.1 Turvallisempi tila käsite.....	13
	4.2 Turvallisemman tilan periaatteet	13
5	YHDENVERTAINEN IKÄÄNTYMINEN.....	16
	5.1 Yhdenvertaisuus.....	16
	5.2 Sateenkaarisenioreiden yhdenvertaisuuden edistäminen.....	16
	5.3 Sateenkaarisertifikaatti.....	17
	5.4 Osallisuus.....	18
	MENETELMÄT	22
	5.5 Kyselytutkimus	22
6	AINEISTON ANALYYSI	24
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	26
8	POHDINTA.....	29
	LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö käsittelee turvallisemman tilan periaatteita sateenkaarisenioreiden näkökulmasta ja kuinka ne voivat olla työkaluna sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen senioriedustajien osallisuuden edistämiseksi. Tässä työssä pyritään saada tietoa Helsingin alueen kolmannen sektorin senioreille suunnatun toiminnan turvallisemman tilan periaatteista ja niihin kohdistuvasta toimijoiden kokemasta tarpeellisuudesta sekä tiedosta turvallisemman tilan periaatteista. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda tietoisuuteen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen senioriedustajien kynnys osallistua toimijoiden järjestämään toimintaan, mikäli niillä ole käytössä turvallisemman tilan periaatteita. Työn tilaajana toimii Sateenkaariseniorit ry, joka tekee työtä edistääkseen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvien senioreiden oikeuksia, osallisuutta ja hyvinvointia.

Turvallisempi tila ja sen periaatteet ovat yleistävä työkalu yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja viestimiseksi siitä, että organisaatio tai toimija sitoutuu puuttumaan syrjintään tai epäasialliseen käytökseen ja puheeseen. Turvallinen tila -käsite ja turvallisemman tilan periaatteet ovat yleistävä ja lähestulkoon oletus tai itsestäänselvyys, kun suunnitellaan ja luodaan toimintaa nuorille ja aikuisille. Mutta usein seniori-ikäisten toimintaa suunniteltaessa saatetaan unohtaa osallistujien mahdollinen moninaisuus. Joskus saatetaan unohtaa tai ei tiedetä kuinka sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen edustajat tulisi huomioida toimintaa suunniteltaessa ja kuinka heitä voidaan kannustaa osallistumaan ja vahvistaa heidän kokemaa osallisuutta.

Seniori-ikäisten osallistuminen ja kokemus osallisuudesta on erittäin tärkeää yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Tämän hetkinen yhteiskunnallinen ilmapiiri on muuttunut positiiviseen suuntaan katsottaessa sitä, kuinka sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt nähdään osana yhteiskuntaa. Mutta sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat seniorit voivat kantaa edelleen muistoa yhteiskunnasta ja ajasta, jolloin heillä ei ollut oikeutta olla oma itsensä (Jalava 2013). Laillisetkaan muutokset sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksissa ei ole missään nimessä tapahtunut nopeasti tai kauan aikaa sitten ja niiden eteen tehdään edelleen töitä tänäkin päivänä. Huonot, epämukavat ja jopa pelottavat kokemukset ja kohtaamiset voivat nostaa kynnyksiä osallistua sellaisten järjestöjen, yhdistysten tai säätiöiden toimintaan, jotka eivät tuo esille olevansa toimijana sitoutuneita turvallisemman tilan luomiseen ja puuttumaan epäasialliseen käytökseen.

Myös Sanna Marinin hallitusohjelmassa mainitaan yhdenvertaisen ikääntymisen tärkeys. Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi -strategiaosuudessa on tavoitteita esimerkiksi eriarvoisuuden vähentämiseksi sekä ikäystävällisyyden kehittämiseksi (Valtioneuvosto 2023). Marinin hallituskaudella nimettiin muun muassa vanhuusasiavaltuutettu, jonka tarkoituksena on edistää ikäystävällisyyden tavoitetta (Eduskunta 2021). Vanhuusasiavaltuutettu Päivi Topon tehtävänä on tehdä yhteistyötä viranomaisten, järjestöjen ja yhteiskunnan muiden toimijoiden kanssa edistääkseen ikääntyneiden etujen ja oikeuksien toteutumista. Tehtävä on alkanut 15.1.2022. Päivi Topo laatii ja tekee selvityksiä, sekä julkaisee raportteja. Hän tekee aloitteita, antaa lausuntoja sekä osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun. Topon työtehtäviin kuuluu myös yhteistyön edistäminen ikäihmisten asioita käsittelevien ja edustavien toimijoiden välillä. (Vanhusasia 2023). Tässä opinnäytetyössä pohditaan myös ideoita, kuinka turvallisemman tilan periaatteita voidaan käyttää seniori-ikäisille suunnatun toiminnan yhdenvertaistamiseksi ja näin ollen madaltaa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien seniori-ikäisten kynnystä osallistua kolmannen sektorin toimijoiden toimintaan.

2 SATEENKAARISENIORIT RY

Opinnäytetyöni tilaajana toimii yhdistys nimeltä Sateenkaariseniorit ry. Yhdistys tarjoaa vertaistoimintaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yli 50-vuotiaille senioriedustajille. Sateenkaariseniorit ry tekee myös laajasti vaikuttamistyötä ja lisäävät tietoa seniori-ikäisistä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen edustajista ikääntyvien henkilöiden palveluissa (Seta 2021). Toiminta on aikaisemmin kuulunut Setan alaisuuteen, mutta Setan seniorityön rahoitus, jolla toiminta rahoitettiin päättyi vuonna 2021. Sateenkaariseniorit ry perustettiin, jotta jo aloitettu tärkeä vertaistoiminta jatkuisi. Yhdistyksen päätavoitteena on tehdä työtä seksuaali- ja sukupuolivähemmöjen senioriedustajien eteen edistääkseen heidän oikeuksiensa, osallisuutensa ja hyvinvointinsa toteutumista. (Seta ry 2021.)

Sateenkaariseniorit ottavat myös kantaa poliittiseen keskusteluun ja tuovat kokemaansa epätasa-arvoa esiin. Sateenkaariseniorit ry muun muassa ovat loivat kantaaottavan kirjeen hyvinvointialueen päättäjille, koskien sateenkaarisenioreiden näkymättömyyttä. Sateenkaariseniorit toivovat tulevansa nähdyiksi sosiaali- ja terveyspalveluissa ja kirjeessä vedotaan kuinka aluevaltuutetut ovat avainasemassa tämän edistämässä. Kirjeessä Sateenkaariseniorit ry kertovat sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen senioriedustajien kokemasta näkymättömyyden tunteesta yhteiskunnassa. Sateenkaariseniorit avaavat tunnetta siitä, miten he kokevat syrjintää kaikilla elämän osa-alueilla edelleen ja kuinka heitä huolettaa kokemus syrjityksi tulemisestä ikääntyneiden palveluissa muiden asiakkaiden tai henkilökunnan puolesta. Kirjeessä tuodaan esille, että suomalaisen tutkimuksen mukaan 30% sateenkaarisenioreista jättää käyttämättä sosiaali- ja terveyspalveluita kerran tai useammin syrjinnän tai häirinnän pelon vuoksi. Sateenkaariseniorit toivovat kannanotossaan, että jokainen ikääntynyt tulisi kohdatuksi omana itsenään ja että ikääntyneiden palveluissa panostettaisiin sosiaaliseen saavutettavuuteen siten, että toiminta ja palvelut olisivat kaikille avoimet ja niihin osallistuminen koetaan turvalliseksi. Sateenkaariseniorit toivovat, että heidät kohdataan palveluissa sensitiivisesti ja että tunnistettaisiin heidän toimintakykyyn ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ja niistä nousevia tarpeita. Kirjeessä kerrotaan, että palveluista tulisi tehdä mahdollisimman turvallisia kaikille, jotta osallistumisen kynnyksensä laskisi ja näin ehkäistäisiin syrjäytymistä. (Sateenkaariseniorit ry 2022.)

Yhdistys tekee tiivistä yhteistyötä muutaman Helsingin kaupungin seniorikeskuksen kanssa, joiden tiloissa järjestetään keskustelevaa vertaistoimintaa. Keskusteluryhmätoimintaa

järjestetään myös etätapaamisten muodossa, jolloin toimintaan voi osallistua valtakunnallisesti. Kuten edellä mainitussa, myös etänä tapahtuvassa vertaistoiminnassa on vapaata keskustelua osallistujien ajankohtaisista mielenkiinnon kohteista tai tapahtumista, ja tapaamisissa voi vieraila myös asiantuntijoita. Ryhmätoimintaa ohjaavat luottamuksen, itsemäärittelyn sekä toisten kunnioittamisen arvot. Kaikessa sateenkaarisenioreiden toiminnassa noudatetaan turvallisemman tilan periaatteita. (Sateenkaariseniorit 2023.)

3 SATEENKAAREN SISÄLTÖ

Tässä pääluvussa avaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyviä käsitteitä, jotka esiintyvät tässä opinnäytetyössä tai ovat aiheeseen liittyviä. Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus kattavat alleen laajan termistön, eikä kaikkia termejä ole avattu tässä teoriaosuudessa. Käytössä olevat termit ja kieli muuttuvat jatkuvasti ja terminologioita on useita. Jokaisella on oikeus kokea itsensä ja identiteettinsä halutulla tavalla, eivätkä termit välttämättä kata alleen koko moninaisuuden kirjoa. Kaikilla on oikeus määrittellä tai olla määrittelemättä oma seksuaalinen suuntautumisensa ja sukupuoli-identiteettinsä. Tässä listauksessa on käytetty äskettäin päivitettyä Setan julkaisemaa sateenkaarisanaston ohjeistusta.

3.1 Käsitteet

Sukupuolivähemmistö on yhdistävä termi, jolla nivotaan yhteen henkilöt, jotka eivät koe syntyessään määriteltyä sukupuolta omakseen. Heitä ovat esimerkiksi transsukupuoliset, transvestiitit, muunsukupuoliset ja intersukupuoliset. **Transsukupuolinen** ihminen ei tunne syntymässä määriteltyä sukupuolta omakseen. **Transvesti** henkilö ilmaisee itseään pukeutumalla tai laittautumalla vastakkaisen sukupuolen, kuin mikä on hänelle syntymässään määritelty, tavoin. **Muunsukupuolinen** henkilö kokee olevansa mies tai nainen tai kokonaan näiden ulkopuolelta. **Intersukupuolisuus** on moniuloitteinen käsite, jossa perinteiset sukupuolelle ominaiset piirteet eivät määritä henkilön sukupuolta. Se käsittää luonnollisen kehollisen vaihtelun, eikä biologisesti lokeroi kahteen toisensa poissulkevaan sukupuoleen. (Seta ry 2023.)

Seksuaalivähemmistöt-termin alle luokitellaan henkilöt, jotka luokittelevat seksuaalisen suuntautumisensa muuksi kuin heteroksi. **Homo** eli homoseksuaalinen ihminen tuntee vetoa samaa sukupuolta edustavaa henkilöä kohtaan. Yleisemmin homo-sanaa käytetään kuvaamaan miestä, joka tuntee vetoa miehiin seksuaalisesti ja/tai emotionaalisesti. **Lesbo** on termi naisesta, joka tuntee vetoa naisiin seksuaalisesti ja /tai emotionaalisesti. **Panseksuaali** on henkilö, joka tuntee vetoa kaikkia sukupuolia kohtaan seksuaalisesti ja/tai emotionaalisesti. **Biseksuaali** on henkilö, joka tuntee vetoa sekä samaa että eri sukupuolta kohtaan seksuaalisesti ja/tai emotionaalisesti. Biseksuaalinen henkilö voi tuntea seksuaalista tai

emotionaalista vetoa sukupuolesta riippumatta. Biseksuaalisuus ja panseksuaalisuus ovatkin jossain määrin päällekkäisiä termejä. (Seta ry 2023.)

Queer on alkujaan ollut solvaus, jonka tarkoitus on käännetty voimaannuttavaksi termiksi ja sen sisältö on laajentunut viime aikoina. Sitä käytetään poliittisessa ja akateemisissa ajattelun malleissa, jossa kyseenalaistetaan yhteiskunnan asettamia normeja sukupuoleen ja seksuaalisuuteen. Queer-termi voi myös kuvata identiteettiä, jossa henkilö ei halua määritellä omaa seksuaalista suuntautumista tai sukupuolta. **Sateenkaariseniori** on termi ikäihmisestä, joka kuuluu seksuaali ja/tai sukupuolivähemmistöön. **LHBTIQ+** on kirjainyhdistelmä jossa yhdistyy seksuaali- ja sukupuolivähemmistön termit: lesbo, homo, bi-henkilö, transhenkilö, intersukupuolinen ja queer. (Seta ry 2023.)

3.2 Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt yhteiskunnassa

Tässä kappaleessa avaan hieman, minkälaisia muutoksia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksissa on ollut laillisesta näkökulmasta. Käyn myös läpi kuinka sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen historiaa on tutkittu ja kuinka sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden termistön vajavaisuus on näkynyt historiassa ja tavassa tutkia aihetta.

Muutokset seksuaalivähemmistöjen oikeuksissa laillisesta näkökulmasta alkoivat 1970-luvulla. Vuonna 1971 tuli voimaan lakimuutos, jossa dekriminisoitiin eli muutettiin lailliseksi kahden samansukupuolisen aikuisen seksuaalinen kanssakäyminen. Tämä lakimuutos oli iso askel seksuaalivähemmistöjen oikeuksissa, vaikkakin samansukupuoliseen seksuaaliseen kanssakäymiseen kehottaminen julkisesti säilyi edelleen laittomana. Julkisesti kehottamisen kieltä katsottiin suojelevan nuoria homoseksuaalisuutta koskevalta tiedolta. Tämä kehotuskielto kumottiin vasta vuonna 1999. (Mustola 2007, 20, 27, 32.) Toinen isoimmista seksuaalivähemmistöjen oikeuksien muutoksista oli, kun homoseksuaalisuus poistettiin tautiluokituksesta Suomessa vuonna 1981. Suomi oli edelläkävijä WHO eli maailman terveysjärjestöön verrattuna, mutta muihin länsimaihin katsottaessa kaikki Suomen muutokset tulivat jäljessä. WHO poisti homoseksuaalisuuden luokituksestaan mielenterveyden häiriönä vasta vuonna 1990. (Lehtonen 2021.)

Vuonna 2002 samaa sukupuolta olevien parisuhteiden rekisteröityminen tehtiin mahdolliseksi (Mustola 2007, 73.) Rekisteröity parisuhde tarkoitti sitä, että parisuhde sai

samankaltaiset juridiset oikeudet kuin avioliitossa, lukuunottamatta oikeutta yhteiseen sukunimeen, sekä oikeutta adoption perheen ulkopuolelta. Suomessa parisuhteen rekisteröiminen ei ole enää mahdollista (Suomi.fi 2023.), sillä uusi avioliittolaki astui voimaan vuonna 2017, joka mahdollisti samaa sukupuolta olevien avioliiton solmimisen. (Seta ry 2017.)

Voidaan ajatella, että seksuaalivähemmistöjen oikeuksissa tapahtuneet muutokset ovat toteutuneet vasta vähän aikaa sitten, vielä tuorempi historia on sukupuolivähemmistöjen oikeuksilla. Sukupuolen juridinen korjaaminen oli mahdollista vuoden 1988 jälkeen, mutta maistraatti käsitteli hakemuksia vaihtelevasti. Translaki astui voimaan vuonna 2003, jolloin transhenkilö pystyi juridisesti vahvistamaan sukupuolensa väestörekisteriin, mutta laissa oli itsemääräämisoikeutta rikkova vaatimus, jossa henkilön tuli osoittaa olevansa steriloitu tai muuten kyvytön lisääntymään. Vaatimus lisääntymiskyvyttömyyteen poistettiin uudesta sukupuolen vahvistamisen laista vuonna 2023 ja se tuli voimaan huhtikuun alusta. (Seta ry 2023.)

Laissa tapahtuneet muutokset ovat yksi tapa tarkastella sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen käymää taistelua oikeudesta olla oma itsensä ja näkyvä osa yhteiskuntaa. Heidän kokeman syrjinnän ja epäoikeudenmukaisuuden ymmärtämiseksi on myös hyvä tuoda esille sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyvän termistön kehitys ja väärin tulkinnat. Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus luokiteltiin pitkään yhtenäiseksi käsitteeksi ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvä tutkimustieto onkin usein sekoittunut seksuaalisuuden moninaisuuden kanssa ja jäänyt vailla näkyvyyttä. (Mustola 2007, 55.) Vuonna 2004 Suomessa perustettiin Queer-tutkimuksen seura (Mustola 2007, 35), ja seksuaalivähemmistöjen historiaa onkin tutkittu, mutta sukupuolen moninaisuuden tutkimus on jäänyt vajaaksi. Sukupuolen moninaisuuden tutkiminen on ollut hankalaa esimerkiksi termistöjen sekavuuden ja väärin tulkintojen vuoksi. Myöskään dokumentteja tai lausuntoja sukupuolen moninaisuudesta ei juurikaan löydy Suomesta. (Suhonen 2007, 53.)

Lääketieteen kehityksellä on iso merkitys käsitteiden spesifioitumisessa ja korrektiudessa. Vuonna 1923 saksalainen lääkäri Magnus Hirschfeld erotteli teoksessaan transvestisuuden ja transsukupuolisuuden ja teoksen vuoksi Magnusta luonnehditaan ensimmäiseksi transsukupuolisuus-termin käyttäjäksi. Teoksessaan Hirschfeld ilmaisi, että transsukupuolinen on henkilö, joka kokee syntyneensä väärään sukupuoleen ja ”omaksuu” vastakkaisen sukupuolen roolin. Teoksessaan hän suosittaa, että transsukupuolisia tulisi hoitaa ensisijaisesti

hormonihoidoin ja kirurgisin toimenpitein. Tämän hetkiseen sateenkaari-termistöön verrattavissa Hirschfeldin määritelmä ei ole enää käyttökelpoinen, mutta hän antoi alun termistön kehitykselle. Tätä ennen 1800-luvulta lähtien lääketieteellistä termistöä ovat hallinneet väärät ilmaisut kuten fyysinen ja psyykinen kaksineuvoisuus, hermafrodiittisuus ja transvestisuus, sekä homoseksuaalisuus ja transsukupuolisuus on ymmärretty samaksi ilmiöksi. (Suhonen 2007, 53.)

Tutkimuksissa koskien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa ja heidän tavallista elämää, tapaukset ja tapahtumat käsitellään usein aktivismin historian kautta. Tutkijoiden haasteena on löytää luotettavia aineistoja, jotka antaisivat tietoa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tavallisesta elämästä kun tiedonlähteinä käytetään viranomaisraportteja, lääkärien ja tuomioistuimien lausuntoja, sekä lehtien uutisia. Viranomaisten raportit ja lehtien skandaalinhakuiset uutiset antavat enemmänkin viitteitä menneisyyden asenteista ja kaltoinkohtelusta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan, kuin heidän kohtaamista henkilökohtaisista haasteista. Henkilökohtaisten arkistojen löytäminen on tutkijoille vaikeaa, sillä aineistoja, kuten päiväkirjoja, kirjeitä tai muita kirjoituksia on usein tuhottu haltijan toimesta aiheen arkaluontoisuuden vuoksi. (Savolainen & Taavetti 2022.) Muistitetotutkimus on ollut merkittävä tapa kerätä tietoa tutkittaessa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen elettyä arkea. Muistitutkimustieto eli muistiin perustuva tieto antaa tärkeää ymmärrystä siitä, kuinka seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuutta on kohdattu menneisyydessä. Muistitietoon perustuva tutkimus ei ole aukoton, sillä muuttuvat tekijät eivät välttämättä anna todenmukaisia valmiuksia tiedon käsittelyyn. Todenmukaiseen tietoon voi vaikuttaa esimerkiksi tutkittavan muistojen vääristyminen ajan saatossa tai muistot ovat muokkautuneet, koska tutkittava on käsitellyt tapahtumista heränneet tunteet. (Savolainen & Taavetti 2022, 393-395.)

4 TURVALLISEMPI TILA

Alaluvuissa avaan turvallisemman tilan käsitettä, sen historiaa, sekä turvallisemman tilan periaatteita. Tämä opinnäytetyön teoriaviitekehys on rajattu keskittymään turvallisemman tilan periaatteisiin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen näkökulmasta. Turvallisempi tila ja sen periaatteita käytetään laajasti yhdenvertaisuuden edistämässä.

4.1 Turvallisempi tila käsite

Turvallisemman tilan katsotaan olevan kannustava, fyysistä tai henkistä terveyttä uhkaamaton ympäristö, jossa kaikilla osallistujilla on mukava olla, he tuntevat voivansa ilmaista itseään ja jakaa kokemuksiaan ilman pelkoa syrjinnästä (Rajala 2021, 15). Täysin turvallista tilaa on mahdotonta luoda, sillä kukin yksilö vaikuttaa tilaan omalla toiminnallaan ja käytöksellään. Sen vuoksi on luovuttu turvallinen tila termistä ja on sopivampaa puhua turvallisemmasta tilasta ja turvallisemman tilan luomisesta. (Urpilainen, Klix & Kovero 2013.)

Turvallinen tila- termi on lähtöisin Yhdysvalloista, sosiaalipsykologi Kurt Lewinin 1940-luvulla tekemästä tutkimuksesta. “Safe space”, suomeksi käännettynä turvallinen tila, nähdään Lewinin tekemässä tutkimuksessa, jossa tehtaan työntekijät saivat “turvallisessa tilassa” vapaasti jakaa ajatuksiaan työn olosuhteista ilman pelkoa seuraamuksista tai rangaistuksista. Työntekijöiden vapaus tuoda omia mielipiteitä ilmi työhön liittyvistä asioista kantoi hedelmää esimerkiksi tuottavuuden nousuna. (Roth 2019.)

1960- ja 1970- luvulla “Safe space” käsite tuli enemmän esille järjestötoiminnassa. Turvallisempi tila termiä käytettiin paljon LHBTIQ+ yhteisöissä, kuten myös antirasistisessa ja feministisessä toiminnassa. Nämä yhteisöt tarjosivat toiminnallaan turvallisemmat tilat tietyille vähemmistöjen edustajille ilman pelkoa fyysisen turvallisuuden vaarantumisesta. (Onkamo & Puttonen 2021.) Esimerkkinä tämänkaltaisesta osallistujien rajaamisesta on muun muassa Mouvement de libération des femmes- järjestö (MLF). Kyseinen järjestö taisteli muun muassa naisten oikeudesta aborttiin 1970- luvulla ja he kielsivät miehiltä pääsyn aiheeseen liittyviin keskusteluryhmiin. (Amzil 2017.)

4.2 Turvallisemman tilan periaatteet

Myöskään turvallisemman tilan periaatteet eivät takaa tilan täydellistä turvallisuutta, mutta ne ovat työväline, jolla pyritään luomaan tavat ja käytännöt saada aikaan kunnioitava, turvallinen

tila kaikille. (Utopia 2013.) Turvallisemman tilan periaatteet ovat pyrkimys kirjatuilla kehotuksilla vastuuttamaan ihmiset huomioimaan omaa käytöstään ja tapaansa puhua toisilleen. Turvallisemman tilan periaatteet voivat auttaa esimerkiksi luomaan tilaan keskustelemisen tavan jossa kaikki otetaan huomioon ja mahdollisista epäkohdista voidaan keskustella rakentavasti ja toiset huomioiden. (Urpilainen, Klix & Kovero 2013). Sen kokonaisvaltainen onnistuminen vaatii toistuvaa avointa keskustelua ja halua kehittää toimintaa turvallisemmaksi (Onkamo & Puttonen 2021).

Sateenkaarisenioreiden vertaisryhmätoiminnassa on käytössä Setan ja Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen luomat turvallisemman tilan periaatteet. Setan ja Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen turvallisemman tilan periaatteissa on listattu luottamuksellisuus, syrjinnästä vapaa alue, itsemäärittely- ja määrämättömyysoikeus, hyvántahtoisuus, kunnioitus, puheeksi ottaminen, tilan antaminen, hyvä ryhmähenki ja moikkaamattomuussopimus. Luottamuksellisuus tarkoittaa vaitiolovelvollisuutta ryhmässä puhutuista asioista. Se koskee myös sitä ketä ryhmän vertaistoimintaan osallistuu. Syrjinnästä vapaa alue avaa sitä, että kaikkessa sateenkaarisenioreiden toiminnassa ei hyväksytä minkäänlaista syrjintää, häirintää tai asiatonta käytöstä. Kohdassa kerrotaan ohjaajan puuttuvan jokaiseen tilanteeseen ja kuinka ryhmässä arvostetaan kaikkia yhdenvertaisesti ja kunnioitetaan moninaisuutta. Itsemäärittely- tai määrämättömyysoikeus kohdassa avataan kuinka jokaisen ryhmän jäsenellä on oikeus määritellä tai olla määrittelemättä omaa seksuaalista suuntautumista tai sukupuoli-identiteettiään tai mitään muutakaan. Jokaisella on oikeus valita nimi, jolla häntä kutsutaan ja kenelläkään ei ole oikeutta määritellä tai arvostella toisia. Hyvántahtoisuus ja kunnioitus tarkoittaa, että virheitä saa tehdä ja kysymällä selviää monet asiat. Ryhmän ilmapiiri on rakentava ja ymmärtäväinen ja jokainen on velvollinen kunnioittamaan toisen mielipiteitä. Mutta huomautetaan, että syrjivät asenteet eivät ole mielipiteitä ja jos joku käyttää loukkaavia termejä tai sanoja asiasta huomautetaan ystävällisesti ja luotetaan, että toinen korjaa tapaansa puhua. Sateenkaarisenioreiden käyttämissä turvallisemman tilan periaatteissa ohjeistetaan myös ottaa asioita puheeksi, eikä itsestäänselviä asioita ole. Etätapaamisissa otetaan puheenvuoron siirtäminen huomioon ja oman puheen päätteeksi voi sanoa esimerkiksi “ei muuta” tai “kuitti”, niin muut osallistujat tietävät, että toisen puheenvuoro on päättynyt. Moikkaamattomuussopimus tarkoittaa, että toisia ei moikata ryhmän ulkopuolella, ellei toisin ole sovittu. Kaikki ryhmään osallistujat eivät halua, että muut tietävät mistä henkilöt tuntevat toisensa. (Sateenkaariseniorit 2023.)

Toisena turvallisemman tilan periaatteiden esimerkkinä haluan käyttää Sateenkaarihistorian ystävien turvallisemman tilan periaatteita. Heidän luomissa turvallisemman tilan periaatteissa on kaksi kohtaa. Enimmäinen kohta käsittelee keskustelukulttuuria, sensitiivisyyttä ja keskinäistä kunnioitusta. Toinen kohta käsittelee rajojen kunnioitusta, suostumusta sekä häirintää ja syrjintää. Ensimmäisessä kohdassa kehoitetaan olemaan avoin ja kuuntelemaan toisia. Pyydetään ettei tehdä oletuksia toisen sukupuolesta, seksuaalisuudesta, toimintakyvystä tai muista henkilökohtaisista asioista. Muistutetaan kunnioittamaan muiden itsemäärittely- ja määrittelemättömyysoikeus, eikä oleteta tai yleistetä toisen kokemusta. Ensimmäisessä kohdassa kehoitetaan antamaan tilaa toisille ja huolehtimaan, että kaikki saisivat äänensä kuulluksi. Muistutetaan, että virheiden tekeminen on inhimillistä, mutta muistetaan tarvittaessa pyytää anteeksi ja korjata omaa toimintaa mikäli on sanoillaan tai käytöksellään loukannut toista. Huomautetaan asioista toista syyllistämättä ja asiallisesti. Toisessa kohdassa kerrotaan, että kaikenmuotoinen syrjintä, häirintä ja rasismi on kiellettyä. Muistutetaan, että toisen rajoja kuuluu kunnioittaa oli ne fyysisiä, henkisiä tai sosiaalisia rajoja. Sateenkaarihistorian ystävien tapahtumissa ei ole lupaa kuvata ilman kuvassa esiintyvien suostumusta. Turvallisemman tilan periaatteissa vielä huomautetaan, että kaikki häirintä, syrjintä tai rasmisi tilanteet tulisi ilmoittaa järjestäjälle tai itse puuttua havaittuun tilanteeseen. Kaikki ovat vastuussa turvallisemman tilan toteutumisesta. Sateenkaarihistorian ystävien turvallisemman tilan periaatteiden lopuksi on vielä häirintäyhdyshenkilön puhelinnumero ja sähköposti sekä pyydetään yhdistys pyytää antamaan palautetta käytössä olevista turvallisemman tilan periaatteista, mikäli niissä huomataan jotain puutteita. (Sateenkaarihistorian ystävät 2021.)

Turvallisemman tilan periaatteista on monia versioita ja jokainen organisaatio muokkaa niistä omanlaisensa ja omaa toimintaa edustavan. Usein turvallisemman tilan periaatteisiin kuuluu kehoitus ettei oleteta toisen identiteettiä tai elämäntilannetta, pyritään kunnioittamaan toisia ja tarkastellaan omia käytösmalleja tai puhetapaa, kielletään kaikenlainen syrjintä ja häirintä sekä kannustetaan puuttumaan siihen tai kertomaan asiasta henkilökunnalle tai määrätylle häirintäyhdyshenkilölle. Turvallisemman tilan periaatteisiin usein kuuluu ohjeistuksia hyvän keskustelukulttuurin luomiseen. Niissä voidaan kehottaa olla tekemättä oletuksia muiden ajatuksia tai kokemuksia kohtaan, eikä ole sopivaa käyttää hyökkävää tai aggressiivista tapaa puhua muille. (Utopia 2013.)

5 YHDENVERTAINEN IKÄÄNTYMINEN

5.1 Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus merkitsee sitä, että jokaisella on oikeus samanarvoisuuteen riippumatta sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, vammasta, terveyden tilasta, iästä, kielestä, uskonnosta, kansalaisuudesta, mielipiteestä tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Yhdenvertaisuus on ihmisen perusoikeus ja se on kirjattu myös Suomen lakiin. (Oikeusministeriö 2023.) Suomen laissa veloitetaan koulutuksen järjestäjiä, työnantajia sekä viranomaisia edistämään yhdenvertaisuutta omassa toiminnassaan (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014).

5.2 Sateenkaarisenioreiden yhdenvertaisuuden edistäminen

Vanhempaa väestöä kuvaavia sanoja on monenlaisia ja työssäni olen valinnut käyttää termiä seniori. Seniori sana on myös tilaajan Sateenkaarisenioreiden käyttämä termi, joten sen jatkumo opinnäytetyössä on luonnollista. Sateenkaarisenioreiden tarjoama vertaisryhmätoiminta on tarkoitettu seniori-ikäisille ja sitä lähestyville yli 50-vuotiaille henkilöille (Sateenkaariseniorit 2023). Sana vanhus ei ole toivottu termi, sillä yhteiskuntamme mielipide vanhenemiseen on negatiivinen. Vanhuuden tuomia haasteita saatetaan pelätä, vaikkakin pitkäikäisyyttä ihannoidaan. (Laakso & Leinonen 2016.)

Ikääntyvän henkilön elämänlaatuun vaikuttavia asioita ovat esimerkiksi sosiaaliset suhteet, koettu psyykinen ja fyysinen hyvinvointi sekä ympäristön elinolosuhteet (Tjurin 2014). Seniorityössä käytössä olevat toimintamallit ja käytännöt ovat usein rakennettu heteronormatiivisen ajattelun ja sukupuolinormien ympärille, jolloin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen olemassaolo poissuljetaan (Seta ry 2014). Heteronormatiivisuus tarkoittaa tapaa ajatella, että heterous on muita suuntautuisia toivotumpi tai luonnollisempi tai korkea-arvoisempi (Pride 2023).

Sateenkaarisenioreiden tarpeita tutkivia julkaisuja on tehty Suomessa vähän, mutta suomalaiset ja kansainvälisetkin tutkimukset antavat tietosisältöä siitä, että henkilökunnan tiedon tarve aiheesta on suuri. Yhdenvertainen vanhuus -hankkeessa vuonna 2012-2014 tehdystä kyselyn tuloksista kävi ilmi, että 75 % vanhustyön ammattilaisista koki, ettei heidän koulutuksessaan käsitelty ikääntyvien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyviä asioita.

(Hellsten & Pörsti 2020, 6.) Outi Tjurin oli vuonna 2016 alkaneessa Yhdenvertainen vanhuus II- jatkohankkeen projektipäällikkönä ja pyysin häneltä muutamia kommentteja yhdenvertaisuus aiheeseen liittyen. Tjurin kertoo kuinka on tärkeää muistaa senioreiden monimuotoisuuden kirjo, eikä heitä tule pitää yhdenmukaisena ryhmänä. Kun suunnitellaan ikäihmisille suunnattua toimintaa tai palvelua, on hyvä miettiä, miten viestitään siten, että myös haavoittuvammassa asemassa olevat ihmiset uskaltavat tulla mukaan toimintaan. Tjurin muistuttaa ettei sukupuolen tai seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus näy päällepäin, eikä niistä kertomisen tulisi olla seniorin vastuulla. Sen sijaan toiminnan järjestäjien tulisi viestiä, että heidän toimintaansa kaikki ovat tervetulleita ja kirjoittaa tämä auki koskemaan myös sateenkaari-ihmisiä. (Tjurin 2023.)

Sateenkaarisenioreiden näkökulmasta Tjurinin mielestä toimintaan on hyvä myös laatia turvallisemman tilan periaatteet, eli säännöt, joihin osallistujien tulee sitoutua. Ikäihmisten moninaisuus on hyvä ottaa huomioon myös konkreettisissa asioissa kuten lomakkeissa ja wc-tiloissa. Niissä on hyvä olla muitakin vaihtoehtoja kuin mies ja nainen. Erityisen tärkeää on myös inklusiivinen kieli. Ei oleteta toisen sukupuolta tai seksuaalista suuntautumista. Vaimon tai miehen tiedustelemisen sijasta, voi kysyä avoimemmin, millainen perhe henkilöllä on tai onko heillä kumppania tai puolisoa. (mt.)

5.3 Sateenkaarisertifikaatti

Vuonna 2018 Setan seniorityö julkaisi sateenkaarisertifikaatin, jonka tarkoitus oli edistää ikääntyvien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien senioreiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Sertifikaatin saamiseksi sosiaali- ja terveysalan henkilökunta suorittaisi koulutusjakson, joka sisälsi sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuteen liittyvää tietoa, kuten termistöä, lainsäädäntöä ja historiaa. Koulutusjaksoon osallistui myös kokemuskouluttajia sekä sateenkaarisenioreita jotka jakoivat kokemuksia elämästään. Sertifikaatin oli tarkoitus näkyä toimijan ulko-ovessa, viestinnässä ja markkinoinnissa ja koulutuksen avulla toimijan käyttämät lomakkeet muokattaisiin moninaisemmaksi. Sateenkaarisertifikaatti on myönnetty kolmelle organisaatiolle Suomessa. Helsingin kaupungin Kampin ja Kinaporin palvelukeskuksille sekä Seniori-infolle. (Seta 2018.) Vierailin kyseisten toimijoiden nettisivuilla, eikä sertifikaatista ole mainittu. Kampin palvelukeskuksen sivuilla kerrotaan palvelukeskusten vertaistukiryhmätoiminnasta, joka on suunnattu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen senioriedustajille. Sertifikaattikoulutukset

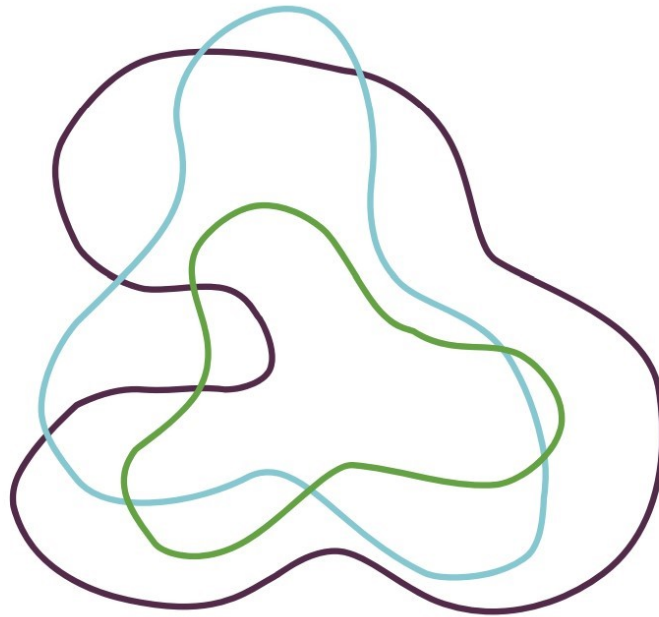
eivät ole käynnissä tällä hetkellä seniorityön rahoituksen loppumisen vuoksi, mutta Setalta voi edelleen tilata koulutusta sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta (Seta 2018).

5.4 Osallisuus

Kun tarkastellaan sateenkaarisenioreiden koettua epäoikeudenmukaisuutta ja syrjintää yhteiskunnassa, on tärkeää ottaa huomioon, kuinka nämä kokemukset voivat edelleen vaikuttaa seniorin osallisuuteen tänäkin päivänä.

Kun puhutaan osallisuudesta on hyvä tarkentaa, mitä eroa on osallisuudella ja osallistumisella. Osallistuminen tarkoittaa osallistumista erilaisiin tapahtumiin, harraste- ja vapaa-ajantoimintaan tai kansalaistoimintaan. Se voi olla myös osallistumista päätöksentekoon eli se on vaikuttamistoimintaa. Osallistuminen tarkoittaa yksilön itsensä toteuttamista, mahdollisuutta vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin ja omaan elämään. Osallistuminen voi olla myös toimintaa ja reagointia jonkin tavoitteen saavuttamiseksi. (Jämsen & Pyykkönen 2014, 35.)

Osallisuus tarkoittaa yksilön kuulumisen ja mukana olemisen tunnetta ja sen perusta on omaehtoisuus ja omakohtaisuus. Osallisuus on myös eritasoista ja erisisällöllistä toimintaa, kuten päätösosallisuutta tai valmistelutyöhön liittyvää kanssakäymistä. (mt.) Osallisuus voidaan nähdä liittymisenä, suhteessa olemisena, kuulumisena tai yhteisyytenä. Siihen kuuluu mukaan ottamista ja yhteensopivuutta. Osallisuuden tunne voi olla osallistumista ja vaikuttamista sekä kaikkea edellä mainitun yhdistämistä ja risteytymistä. Osallistuminen on osallisuudessa kritisoitu ajatusmalli, sillä siihen saatetaan liittää pakolla osallistaminen. Osallisuus halutaan enemmän käsittää osallistumisen näkökulmasta toimintana ja olemisena, ei välttämättömänä osallistumisella. (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017.)

Kuvio 3. Osallisuuden osa-alueet. Sisin, vihreä kehä: Osallisuus omassa elämässä. Keskimmäinen, sininen kehä: Vaikuttaminen ja vaikuttuminen. Uloin, violetti kehä: Paikallinen osallisuus.

Kuvio 1: Osallisuuden osa-alueet. (Isola ym. 2017.)

Ihmisen osallisuus voidaan teoreettisesti jakaa kolmeen näkökulmaan. Aihetta voidaan käsitellä katsoen ihmisen osallisuutta omaan elämään, ihmisen osallisuutta vaikuttamisprosesseihin ja ihmisten osallisuutta paikalliseen yhteisöön. Edellä mainitut kolme näkökulmaa, eivät ole toisistaan irrallisia vaan ne limittyvät vahvasti toisiinsa. (Niinisalo 2019, 21).

Osallisuutta omaan elämään ihminen kokee, kun hänellä on yhteys omiin tarpeisiin ja tämän tunteen kautta hänellä on mahdollisuus toteuttaa itseään. Jotta ihminen tuntee osallisuutta omaan elämäänsä hän tarvitsee resursseja, jotka turvaavat olemassaolon kokemusta ja täyttävät inhimillisiä tarpeita. Inhimillisiä tarpeita ovat esimerkiksi kokemus itsensä ja oman elämänsä hallinnasta, kyky osoittaa oma pystyvyys, tunne yhteisyydestä, ymmärrettävyydestä ja merkityksellisyydestä. Kun senioreille suunnatut palvelut ja toimintaympäristöt ovat ymmärrettäviä, ikääntyvän ihmisen tunne niiden hallittavuudesta paranee. Oman ympäristön hallittavuuden tunne taas lisää kokemusta osallisuudesta. Myös merkityksellinen ja itseohjaavuuteen kannustava toiminta sekä onnistumisen kokemukset ja myönteinen palaute luovat optimistista mieltä ja tätä kautta tyydyttävät henkilön kokemusta inhimillisten tarpeiden täytymisestä. (Koivisto, Isola & Lyytikäinen 2018, 8).

Toinen osallisuuden näkökulma on osallisuus vaikuttamisen prosesseihin. Osallisuuden tunne voi olla vaikuttamista palveluihin, lähipiiriin, elinympäristöön tai yhteiskuntaan. (Isola ym. 2017, 24.) Ihmisen tunne vaikuttamisprosesseihin osallisuudesta toteutuu, kun luodaan tiloja ja tilanteita, joissa asiakkaalla on mahdollisuus olla osallinen ja vaikuttaa kehittämisprosesseihin ja päätöksentekoon. Näissä tilanteissa otetaan huomioon asiakkaiden tarjoama tieto, kokemukset sekä näkökulmat ja näkemykset. Muutokseen tarvitaan kuulla erityisesti heitä, jotka ovat marginalisoituja ja kokevat epävääräyttä. Sosiaaliolla tehty työ tarvitsee erityisesti yhteiskehittämisen ajattelumallia, jossa ammattilaiset ja asiakkaat vaikuttavat toisiinsa ja saavat tilaisuuden vaikuttua toisistaan. Olennaista on etteivät ammattilaiset tee ajatustyötä asiakkaiden puolesta. (Koivisto ym. 2018, 9, 14.)

Kolmas osallisuuden tunteen alue keskittyy paikallisesti yhteisössä koettuun osallisuuden tunteeseen, jota edistää esimerkiksi paikalliset avoimet tilat ja heidän tarjoama maksuton toiminta. Paikallinen yhteisön toiminta luo merkitystä ja arvoa sekä yhteisöllistä hyvinvointia yhteiskuntaryhmät ylittäen. Tällaiseen toimintaan voi osallistua esimerkiksi kylätalolla, kaupunkiolohuoneessa, kirjastoissa tai kansalaisopistoissa. Yhteiskunnallisuutta ja osallisuutta edistetään parhaiten siellä, missä ihmiset kohtaavat arjen sisällä. (mt, 9.)

Pelko muiden mielipiteistä tai syrjityksi tulemisestä voi vaikuttaa sateenkaariseniorin osallisuuteen. Riikka Rajalan tekemässä tutkimuksessa tehtiin havainto, että turvallisempi tila lisää osallisuuden tunnetta, erityisesti tyydyttämällä tunteiden ja ymmärtämisen perustarvetta. Tutkimuksessa havaittiin, että turvallisempi tila voi lisätä osallistumista, mutta erityisesti se lisää osallisuutta. Turvallisempi tila voi tutkimuksen mukaan tukea tilassa toimivien halukkuutta osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan laaja-alaisemminkin, mutta se varsinkin on paikka, jossa yksilö voi tehdä itsenäisen päätöksen siitä ja millä tasolla hän haluaa osallistua toimintaan. Tutkimuksessa haastateltiin Kirjastoseuran viittä asiantuntijaa, jotka työssään kehittävät ja käyttävät turvallisempaa tilaa. (Rajala 2021.) Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat seniorit nähdään usein haavoittuvina vähemmistöaseman liittyvän stigman vuoksi. Yhteiskunnan asettamat epäoikeudenmukaiset asenteet asettavat heidät alttiiksi syrjinnälle myös ikääntyessään. Sateenkaarisenioreihin suhtaudutaan edelleen kovin vaihtelevasti, vaikkakin tämän hetkinen yhteiskunnan asenne muuttuu jatkuvasti positiiviseen suuntaan. Kaapista eli päätöstä olla kertomatta omaa identiteettiään tai tuoda sitä esille on voinut tulla turvallinen paikka, josta ei edes haluta tulla pois. Senioritoimintaan osallistuminen voi herättää epävarmuutta. Uskaltaako kertoa muille omasta sukupuoli-

identiteetistään tai kumppanista. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden kaapista tulo ei tapahdu vain kerran, vaan se saattaa olla päivittäisessä elämässä mukana ja jokaisen kerran henkilö joutuu pohtimaan mitkä asiat haluaa kertoa itsestään ja mitkä jättää mainitsematta. (Seta 2023.)

MENETELMÄT

Opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa tämän hetkistä tilannetta senioreille suunnatun toiminnan turvallisemman tilan periaatteista ja kolmannen sektorin toimijoiden kokemasta tarpeellisuudesta ja tiedosta turvallisemman tilan periaatteista Helsingin alueella. Tämän tiedon keräämiseksi käytän kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta. Määrällisessä tutkimuksessa tutkimustieto saadaan numeromuodossa, jonka jälkeen tutkija tulkitsee ja selittää numerotiedon sanallisesti. Tutkimusmenetelmä sopii hyvin opinnäytetyöhön tarvittavan tiedon kartoittamiseksi, sillä kvantitatiivinen tutkimus vastaa kysymyksiin kuinka moni, kuinka paljon ja kuinka usein (Vilkkä 2007, 14.) ja se antaa käsityksen olemassa olevasta tilanteesta (Heikkilä 2014).

5.5 Kyselytutkimus

Valitsin rajata kohderyhmän kolmannen sektorin toimijoihin ja poissulkea Helsingin kaupungin tarjoamat palvelut ja tilat, kuten palvelukeskukset tai kirjastot. Valitsin tehdä rajauksen, koska kaupungin tiloissa määräytyy Helsingin kaupungin laatimat ohjeistukset ja periaatteet, kun taas kolmannen sektorin toimijat itsenäisesti kehittävät ja arvioivat omaa toimintaansa. Helsingin kaupungilla on luotuna kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialalle tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, jossa kerrotaan yhtenä toimenpiteenä olevan turvallisemman tilan periaatteiden luominen esimerkiksi kulttuuri-, kirjasto- ja liikuntapalvelukokonaisuuksien toimipaikoihin (Helsingin kaupunki 2022). Kyselytutkimus suunnattiin järjestöille, yhdistyksille ja säätiöille, jotka järjestävät toimintaa seniori-ikäisille henkilöille Helsingin alueella. Kolmas sektori takoi yksityisen, julkisen ja perheiden väliin jäävää yhteiskunnallisesti toimivaa sektoria, joihin voivat kuulua esimerkiksi yhdistykset, säätiöt, osuuskunnat ja järjestöt. Toimijoille on yleistä voittoa tavoittelemattomuus ja yhteiskunnalliset tavoitteet. (Kolmassektori 2023.) Tässä työssä puhun kyselyn kohderyhmästä termillä ”toimijat” selkiyttääkseni kokonaisuutta. Kyselyn tarkoituksena on saada tietoa tämän hetkisestä toimijoiden lukumäärästä, joilla on käytössä turvallisemman tilan periaatteet, sekä saada tietoa toimijoiden kokemasta tarpeesta turvallisemman tilan periaatteita kohtaa senioreille suunnatussa toiminnassa.

Kysely oli standardoitu verkkokysely, joka tarkoittaa, että jokainen vastaaja vastaa samoihin kysymyksiin (Hiltunen 2019). Kysely luotiin käyttämällä Webropol-järjestelmää.

Verkkokysely lähetettiin Helsingin alueen kolmannen sektorin toimijoille sähköpostitse. Kysely lähetettiin toimijoiden verkkosivuilta löytyviin sähköpostiosoitteisiin. Lähetys kohdistettiin toimijoiden puheenjohtajiin ja toiminnanjohtajiin, mutta myös yleisiin sähköpostiosoitteisiin, mikäli verkkosivuilla oli yhteystiedoissa puutteita.

Kyselyyn oli mahdollista vastata anonyymisti, sillä kyselyn aihe voi olla arkaluontoinen ja mielipiteitä jakava. Pidän tärkeänä, että kyselyyn vastaamiseen olisi mahdollisimman matala kynnys ja mahdollisuus anonyymisti vastaamiseen voi antaa vastaajalle rohkeuden olla rehellinen aiheen arkaluonteisuudesta huolimatta. Sähköpostin saateviestissä kerroin kerääväni tietoa opinnäyteyöhöni senioreille suunnatun toiminnan kehittämiseen.

Kysely rakentui suljetuista eli strukturoiduista kysymyksistä sekä avoimista kysymyksistä. Strukturoituihin kysymyksiin vastaus vaihtoehtona oli ”kyllä” tai ”ei”, näin vastausvaihtoehdot ovat toisensa poisulkevat. Suljetut kysymykset ovat nopeita ja helppo tulkita, mutta huonoksi puoleksi voi sanoa, että vastaukset voidaan antaa harkitsematta, kysymysten esittämisjärjestys voi johdatella vastaajaa tai jokin vaihtoehto puuttuu tai on puutteellinen. Avoimet kysymykset taas voivat antaa tutkijalle yllättävää ja uutta tietoa, mutta vastaukset saattavat olla hankalia tulkita. (Heikkilä 2014.) Pyrin ottamaan nämä haasteet huomioon kyselyä suunniteltaessa.

Valitsin suljetut kysymykset antamaan vastauksia kysymyksiin, kuinka monta, kuinka monia ja millainen. Nämä vastaukset antaisivat tietoa esimerkiksi kuinka monella toimijalla on käytössä turvallisemman tilan periaatteet, kuinka moni toimijoista kokee ne tarpeellisiksi senioreille suunnatussa toiminnassa, millaisia arvoja toimija kokee edustavansa sekä ovatko toimijat tietoisia ylipäättänsä siitä, mitä ovat turvallisemman tilan periaatteet. Avoimet kysymykset muotoiltiin antamaan tietoa toimijoiden tarjoamasta toiminnasta, sekä määrittelemään miksi toimijat eivät mahdollisesti koe turvallisemman tilan periaatteita tarpeellisiksi senioreille suunnatussa toiminnassa.

6 AINEISTON ANALYYSI

Kyselyn tuloksien tavoitteena oli selvittää, kuinka monella Helsingin alueen toimijalla on käytössään turvallisemman tilan periaatteet, kokevatko toimijat niitä tarpeellisiksi sekä millaisia asenteita kentällä tällä hetkellä on.

Kysely lähetettiin 21 kolmannen sektorin toimijalle, jotka tuottavat toimintaa seniори-ikäisille. Kysely lähetettiin toimijoille, jotka järjestävät seniори-ikäisille erilaista toimintaa, kuten tapahtumia, urheilutoimintaa, kulttuuritoimintaa ja retkiä. Toimijoihin kuului esimerkiksi erilaisia järjestöjä, päivätoimintakeskuksia ja korttelitalotoimijoita. Kysely avattiin 30 kertaa, vastaaminen aloitettiin 11 kertaa ja vastauksia palautettiin 9. Kyselyyn vastaamiseen annettiin aikaa kahdeksan päivää ja muistutuksia lähetettiin yksi.

Turvallisemman tilan periaatteet oli käsitteenä tuttu kuudelle vastaajalle ja ne olivat käytössä neljän vastaajan edustaman organisaation toiminnassa. Avoimena kysymyksenä kysyttiin, jos vastaajan edustamalla organisaatiolla turvallisemman tilan periaatteet käytössä, niin kuinka ne näkyvät vastaajan toiminnassa, viestinnässä tai markkinoinnissa. Kolme vastaajista kertoi niiden näkyvän siten, että niiden tarjoama toiminta on kaikille avointa ja maksutonta, jolloin kaikki ovat tervetulleita. Yksi vastaajista sanoi ettei se näy erikseen mitenkään muuten kuin, että kaikki ovat tervetulleita, ainoana ehtona, että tilaa ja toiminta on päihteettömille. Yksi vastaajista kertoo kohteliaan ja suvaitsevan käytöksen kaikkia kävijöitä kohtaan olevan todella tärkeää. Yksi toimijoista kertoi, että heidän käyttämässään Helsingin kaupungin tarjoamissa tiloissa on käytössä turvallisen toimitilan periaatteet, jotka näkyvät toiminnoissa.

Neljällä vastaajista ei ole käytössä turvallisemman tilan periaatteita. Avoimena kysymyksenä kysyttiin osaavatko he kertoa miksi ei ole. Yksi vastaajista kertoi, ettei he järjestä toimintaa suoraan senioreille. Kaksi vastaajista eivät tieneet mitä turvallisemman tilan periaatteet ovat. Yksi toimijoista kertoi, että he ovat päättäneet ottaa asian käsittelyyn ja luoda turvallisemman tilan periaatteet.

Seitsemän vastaajaa kertoo etteivät he tuota kohdennetusti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille toimintaa, mutta yhdeksän vastaajaa tuottaa toimintaa, johon seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen senioriedustajat voisivat osallistua. Yhdeksän vastaajaa toivoo, että ikääntyvät seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt kokevat voivansa osallistua tarjottuun toimintaan. Seitsemän vastaajaa kokee tärkeäksi, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat senioriedustajat osallistuvat heidän tarjoamaan

toimintaan. Jokainen yhdeksän vastaajaa kokee heidän toimintansa olevan yhdenvertaista ja tasa-arvoista. Kahdeksan vastaajaa kokee tarpeelliseksi että senioreille suunnatussa toiminnassa olisi käytössä turvallisemman tilan periaatteet.

Toimijoiden arvoihin liittyvästä kysymyksestä tasa-arvo, turvallisuus, yhteisöllisyys ja elämän myönteisyys olivat kaikkien vastaajien mielestä tärkeitä arvoja senioreille suunnatussa toiminnassa. Seitsemän vastaajan mielestä tärkeitä arvoja oli yhdenvertaisuus ja luottamuksellisuus. Viisi vastaajista pitää yksilöllisyyttä tärkeänä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää tämänhetkistä tilannetta Helsingin alueen senioreille suunnatun toiminnan turvallisemman tilan periaatteista ja kolmannen sektorin toimijoiden kokemasta turvallisemman tilan periaatteiden tarpeellisuudesta ja tiedosta aihetta kohtaan. Tässä luvussa teen johtopäätöksiä tämän hetkisestä tilanteesta kyselytutkimuksen tuloksiin peilaten.

Kyselyn tulokset mielestäni osoittavat, että kolmannen sektorin kentällä ei ole vielä oikein herätty turvallisemman tilan periaatteiden tarpeeseen seniori-ikäisille suunnatussa toiminnassa. Kyselyyn vastainneiden perusteella tietämys turvallisemman tilan periaatteista on vielä melko vähäistä. Yksi toimijoista, joille kysely oli lähetetty otti minuun yhteyttä sähköpostitse, ja antoi palautetta siitä, että kysely ei oikein ollut hyvä, sillä kentällä ei tiedetä mitkä ovat turvallisemman tilan periaatteet. Kyselyn alkuun olin kirjoittanut lyhyen esittelyn siitä, mitä turvallisemman tilan periaatteet ovat. Kerroin turvallisemman tilan periaatteet olevan yhdessä luotu säännöstö, jotka pyrkivät luomaan tilan, jossa jokainen omalla toiminnallaan sitoutuu rakentamaan yhdenvertaista, kunnioittavaa ja avointa ilmapiiriä ja keskustelua. Yksi kyselyn tarkoituksista oli saada tietoa kolmannen sektorin toimijoiden turvallisemman tilan periaatteiden tietämyksestä, joten tein valinnan, että pidin turvallisemman tilan periaatteiden johdannon lyhyenä.

Tuloksista päätellen vastaajat tuntuivat kokevan, että heillä on turvallisemman tilan periaatteet käytössä, koska heidän toimintansa on kaikille avointa. Koen toimijoiden ajattelevan, että heidän organisaatiossaan toteutuu yhdenvertainen toiminta, koska heidän mielestään kaikki ovat tervetulleita osallistumaan toimintaan, mutta sen konkreettinen nähdyksi tekeminen ei nähty tarpeelliseksi tai tiedetä sen olevan tarpeellista. Toimijat eivät usein näe4 sitä osallistumisen kynnystä, jonka seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt kokevat. Turvallisemman tilan periaatteet tuovat näkyväksi, että järjestön, yhdistyksen tai säätiön tekijät sitoutuvat kaikkien yhdenvertaiseen kohteluun ja syrjinnän tai häirinnän puuttumiseen. Oli miellyttävää kuitenkin huomata tuloksista, että toimijat haluavat, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt osallistuisivat toimintaan, vaikka vastaajat eivät tuota kohdenneusti toimintaa kyseiselle vähemmistölle. Kyselyn vastauksien perusteella nähdään myös tärkeänä, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen senioriedustajat osallistuvat ja kokevat voitavansa osallistua heidän organisaatioidensa tarjoamaan toimintaan.

Jokaisen kyselyyn vastanneen toimijan mielestä heidän tarjoama toiminta on yhdenvertaista ja tasa-arvoista. Myös kysyttäessä toimijoille tärkeitä arvoja tasa-arvo, turvallisuus ja yhdenvertaisuus olivat lähes kaikille tärkeitä arvoja. Tämänkaltaisten arvojen vaaliminen on mielestäni positiivinen lähtökohta muutokselle yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Muutokseen tarvitaan sitoutuneisuutta ja uskon, että toimijoiden halu ryhtyä kehittämistyöhön on matalampi, jos tavoitteet ja arvot ovat samankaltaiset.

Puolet vastaajista kertoi heidän organisaatiossaan olevan turvallisemman tilan periaatteet käytössä, mutta esimerkeissä luetellut toimenpiteet eivät oikein vastanneet turvallisemman tilan periaatteita. Ne olivat enemmänkin kirjoittamattomia käytäntöjä ja toimintamalleja tai toimijan ajatuksia, joilla pyritään kertomaan toiminnan olevan avointa kaikille. Kun taas turvallisemman tilan periaatteet ovat selkeästi esillä ja toiminnassa mukana oleva säännöstö, joilla tilassa olevat henkilöt pyritään sitouttamaan kunnioittamaan toisen itsemääräämisoikeutta, puhetta, kehoa, erilaisuutta ja samalla toimija vastuuttaa itsensä puuttumaan eriarvoiseen kohteluun.

Helsingin kaupungilla ei ole tällä hetkellä julkisissa tiloissa tai palveluissa luotuna turvallisemman tilan periaatteita tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta huolimatta, lukuun ottamatta muutamaa esimerkkiä, kuten Keskuskirjasto Oodia sekä Yrjönkadun uimahallia. Yrjönkadun uimahallia koskevassa uutisessa kerrotaan, että turvallisemman tilan periaatteita on tulossa myös muihin Helsingin liikuntapaikkoihin (Helsingin kaupunki 2023). Tätä uutista lukiessani kyllä mietin, että jos kaupungin muutamassa tilassa on jo turvallisemman tilan periaatteet, miten ne eivät ole yhtenäisesti Helsingin kaupungin tiloissa käytössä. Tässä alla muutamia kehittämisideoita:

- 1) **Turvallisen tilan periaatteiden käyttöönotto Helsingin kaupungin toiminnoissa ja tiloissa.** Jos turvallisemman tilan periaatteet olisivat käytössä kaikissa Helsingin kaupungin toiminnoissa ja tiloissa, se voisi kannustaa kolmannen sektorin toimijoita tekemään samoin.
- 2) **Ohjeistus yhdenvertaisuuden edistämiseksi.** Myös Helsingin kaupunki voisi yleisesti ohjeistaa kolmannen sektorin toimijoita kuinka edistää yhdenvertaisuutta toiminnassaan. Kolmannen sektorin kanssa tehty yhteistyö on kaupungille tärkeä keino palvelujen tehokkuuden ja tuottavuuden parantamiseksi (Pihlaja 2010, 68).

Pohdin voisiko tulevaisuudessa olla mahdollista, että kaupunki voisi antaa ohjeistuksia tai toimintamalleja kolmannen sektorin toimijoille tehokkaammin. Tiiviimpi yhteistyö tekisi palveluista saatavampia ja tasavertaisempia. Ikääntyvien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen osallisuus oman alueen toimintaan lisääntyisi. En varsinaisesti kannata kaupungin asettavan säännöstöjä kolmannen sektorin toimijoille, mutta läpinäkyvä tiedon jakaminen ja hyväksi havaitut toimintamallit voisivat edistää palvelujen yhdenvertaisuutta.

- 3) **Yhteistyö asiantuntijoiden kanssa.** Kolmannen sektorin toimijat ovat vastuussa ja vapaaehtoisia tarkastelemaan oman toimintansa yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta, mutta muutoksen edesauttamiseksi olisi tärkeää tehdä yhteistyötä. Sateenkaariseniorit voisivat antaa työkaluja, siitä kuinka toivovat tulevansa nähdyiksi muiden toimijoiden toiminnassa ja miten toimijat voisivat sen toteuttaa. Prosessissa voitaisiin hyödyntää jo olemassa olevia materiaaleja ja tietoa esimerkiksi sateenkaarisertifikaatti koulutuksen sisällöstä. Asiasta voitaisiin tehdä niin sanottu infopaketti tai opas, kuinka sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen senioriedustajat tulisi ottaa huomioon esimerkiksi toimintaa suunniteltaessa tai viestinnässä. Sateenkaarisenioreiden osallistumiskynnys olisi ehdottomasti hyvä viedä kolmannen sektorin tietoisuuteen, jotta toimet yhdenvertaisuuden edistämiseksi voitaisiin aloittaa. Oppaaseen voitaisiin liittää Sateenkaariseniorit ry:n käyttämä turvallisemman tilan periaatteet ja kommentteja siitä, miksi niiden käyttöönotto on heidän näkökulmastaan tärkeää.

8 POHDINTA

Mielestäni kyselytutkimuksen avulla saatiin tyydyttävä määrä tietoa senioreille suunnatun toiminnan turvallisemman tilan periaatteiden tämän hetkisestä tilanteesta sekä kolmannen sektorin toimijoiden koetusta tarpeellisuudesta ja tiedosta turvallisemman tilan periaatteista. Kyselyyn vastasi 42% yhteydenotetuista toimijoista. Tutkimustuloksen vahvistamiseksi olisi ollut tärkeää saada enemmän vastauksia kyselyyn. Olin kuitenkin osannut odottaa kyselyn avainneiden ja lopullisten vastauksien ristiriitaisuuden. Tein sähköpostia valmistellessa päätöksen, etten saatetekstissä kerro mihin aihe on liitännäinen. Koin, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvät aiheet ovat edelleen mielipiteitä herättävä aihe ja halusin myös tietoa siitä kuinka moni jättää kyselyyn vastaamatta. Sitä ei voida todeksi sanoa, että henkilöt ovat jättäneet vastaamatta kyselyyn käsiteltävän aiheen vuoksi. Kyselyyn vastaamatta jättämiseen voi olla monia syitä, kuten arjen kiireellisyys tai siihen ei olla muistettu palata. On myös mahdollista, ettei koe pystyvänsä vastaamaan kyselyyn, mikäli turvallisemman tilan periaatteet eivät ole tuttu käsite.

Päätökseni antaa mahdollisuus vastata kyselyyn anonymisti oli mielestäni oikea, mutta huomasin tuloksia analysoidessa, että olisin kaivannut tiettyihin vastauksiin tarkentavia kysymyksiä. Olisin toivonut tietoa esimerkiksi enemmän siitä, ovatko toimijoiden kokemat turvallisemman tilan periaatteet miten näkyvillä toiminnassa, esimerkiksi järjestyssäännöissä tms. Turvallisemman tilan periaatteet eivät ole aivan uusi käsite ja ne ovat yleisesti käytössä nuorille tai aikuisille tarjotussa toiminnassa, joten olin yllätynyt kuinka moni vastaajista ei tiennyt käsitteestä. Tein kyselyssä sen valinnan, etten avannut turvallisen tilan tai periaatteiden käsitettä laaja-alaisesti. Tein tämän päätöksen, koska halusin kartoittaa tilannetta siitä ovatko turvallisemman tilan periaatteet tuttu käsite kentällä, mutta jälkikäteen pohdin, olisinko voinut tehdä asian toisin ja olisiko se muuttanut tutkimustulosta. Kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen kyselyn onnistumiseen.

Mielestäni yhdenvertaisuuden edistäminen on erittäin tärkeää, myös seniori-ikäisille suunnatussa toiminnassa. Yksi näkyvä yhdenvertaisuuden edistämisen työkaluista on ehdottomasti turvallisemman tilan periaatteet. Turvallisemman tilan periaatteet ovat tehokas ja yksinkertainen viestimisen väline toimijan arvoista ja sitoutumisesta asiakkaidensa tasavertaiseen kohteluun. Yhdenvertaisuuden edistäminen vaatii jatkuvaa työtä kaikilta yhteiskunnan toimijoilta. Meidän on pyrittävä poistamaan rakenteellisia esteitä ja syrjinnän

muotoja, kuten sukupuoleen, ikään, etniseen alkuperään, seksuaaliseen suuntautumiseen, uskontoon tai vammaisuuteen perustuvaa syrjintää. Mielestäni on tärkeää, että luomme ympäristön, jossa kaikki ihmiset voivat tuntea itsensä hyväksytyiksi sellaisina kuin ovat. Yhdenvertaisuuden edistäminen ei kuitenkaan tapahdu itsestään, vaan se vaatii jatkuvaa työtä ja sitoutumista kaikilta yhteiskunnan osapuolilta. Jokainen meistä voi tehdä osamme yhdenvertaisuuden edistämiseksi, esimerkiksi tunnistamalla ja haastamalla syrjintää omassa ympäristössämme ja edistämällä monimuotoisuutta. Yhdenvertaisuuden edistäminen on Yhteiskunnan tehtävä on edistää yhdenvertaisuutta ja kolmannen sektorin toimijoilla on tärkeä rooli ja mahdollisuus olla osa tätä yhteiskunnallista tehtävää. Kolmannen sektorin toimijat voivat edistää yhdenvertaisuutta monin eri tavoin, ja niiden tarjoama toiminta voi olla tärkeä tekijä yhteiskunnan kehityksessä kohti tasa-arvoisempaa ja yhdenvertaisempaa tulevaisuutta.

LÄHTEET

- Amzil, Jasmina 2017. Turvallisten tilojen pitkä historia. Ruskeat tytöt Media. Viitattu 3.10.2022. <https://www.ruskeattytot.fi/turvallisilla-tiloilla-on-pitk-ja-moninainen-historia>
- Eduskunta 2021. Vanhusasiavaltuutettu. Viitattu 30.3.2023. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/vanhusasiavaltuutettu.aspx
- Heikkilä, Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. Edita Publishing Oy, Helsinki 2014. Viitattu 30.3.2023. <http://tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>
- Hellsten, Outi & Pörsti Juha 2020. Sateenkaariseniorit ovat tervetulleita tänne! Sateenkaariserifiointikoulutuksen merkitys palvelukeskuksen henkilökunnan ammatilliseen osaamiseen. Metropolia, Vanhustyön tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 23.3.2023. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/335981/Opinn%c3%a4ytety%c3%b6%2027.4.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Helsingin kaupunki 2023. Yrjönkadun uimahalliin luotu turvallisemman tilan periaatteet. Viitattu 30.3.2023. <https://www.hel.fi/fi/uutiset/yrjonkadun-uimahalliin-turvallisemman-tilan-periaatteet>
- Helsingin kaupunki 2022. Helsingin kaupungin palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2022–2025. Viitattu 21.4.2023. <https://hel.fi/static/kanslia/Julkaisut/2022/Helsingin-kaupungin-palvelujen-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitelma2022-2025.pdf>
- Hiltunen, Leena 2009. Metodina kyselytutkimus. Jyväskylän yliopisto, graduryhmä. Viitattu 22.3.2023. <http://www.mit.jyu.fi/OPE/kurssit/Graduryhma/PDFt/kyselytutkimus2009.pdf>
- Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Julkaisu. Helsinki. Viitattu 26.3.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Isola, Anna-Maria & Koivisto, Juha & Lyytikäinen, Merja 2018. Osallisuus kuuluu kaikille. Innokylän innovaatiokatsaus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Julkaisu. Helsinki. Viitattu 26.3.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136074/URN_ISBN_978-952343-077-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Jalava, Jenni 2013. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen toiveet ja tarpeet yhdenvertaiseen vanhuuteen. Satakunnan Ammattikorkeakoulu, vanhustyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 28.2.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/63843/Jalava_Jenni.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Jämsén, Arja & Pyykkönen, Anne (toim.) 2014. oSallisuuden JÄLJILLÄ. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry, Saarijärvi. Viitattu 18.4.2023.
https://www.researchgate.net/profile/Paeivi-Rouvinen-Wilenius/publication/262485846_Kohti_osallisuutta-mika_estaa_mika_mahdollistaa/links/58073cde08ae03256b770bfd/Kohti-osallisuutta-mikae-estaeae-mikae-mahdollistaa.pdf
- Kolmassektori 2023. Kolmas sektori suomessa – kansalaisyhteiskunta. Viitattu 16.4.2023.
<https://www.kolmassektori.com/>
- Laakso, Martta & Leinonen, Heini 2016. IKÄÄNTYNYT, IKÄIHMINEN, SENIORI VAI VANHUS? Karelia Ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 22.3.2023.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117860/Laakso_Martta_Leinonen_Heini_2016_11_25.pdf.pdf?sequence=1
- Lehtonen, Jukka 2021. TAHMEASTI PARANEVA TAUTILUOKITUS. Artikkel. Viitattu 13.4.2023. <https://sateenkaarihistoria.fi/tahmeasti-paraneva-tautiluokitus/>
- Mustola, Kati & Pakkanen, Johanna (toim.), 2007. Sateenkaari-Suomi, Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Vantaan kaupunginmuseo. Keuruu: Otava. Viitattu 2.3.2023. file:///C:/Users/edita/Downloads/2007_Sateenkaari-SuomiEdit.pdf
- Niinisalo, Kaisa 2019. Osallisuus omaan elämään. Ikääntyneen hyvinvointipalveluiden käyttäjän osallisuus. Satakunnan Ammattikorkeakoulu, vanhustyön YAMK koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 26.3.2023.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/160270/NiinisaloKaisa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Oikeusministeriö 2023. Yhdenvertaisuus. Viitattu 28.2.2023.
<https://oikeusministerio.fi/yhdenvertaisuus>
- Onkamo, Niina & Puttonen, Vilma 2021. Turvallisesti mukana. Helsinki: Trinket Oy. Viitattu 3.10.2022. <https://oranssi.net/wp-content/uploads/2021/08/FunNet-Turvallisesti-Mukana-web.pdf>
- Pride 2023. Sateenkaarisanastoa. Viitattu 31.3.2023.
<https://pride.fi/tietoa-tukea/sateenkaarisanasto/>
- Roth, Michael S. 2019. Don't Dismiss 'Safe Spaces'. The New York Times. Viitattu 28.2.2023. <https://www.nytimes.com/2019/08/29/opinion/safe-spaces-campus.html>
- Savolainen, Ulla & Taavetti, Riikka (toim.) 2022. Muistitietotutkimuksen paikka. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. Viitattu 2.3.2023.
<https://doi.org/10.21435/skst.1478>

Sateenkaarihistorian ystävät 2021. TURVALLISEMMAN TILAN PERIAATTEET. Viitattu 21.4.2023. <https://sateenkaarihistoria.fi/sateenkaarihistorian-ystavat/turvallisemman-tilan-periaatteet/>

Sateenkaariseniorit ry 2022. Kirje HYVINVOINTIALUEEN PÄÄTTÄJILLE. Viitattu 22.4.2023. <https://sateenkaariseniorit.yhdistysavain.fi/tapahtumat/kirje-hyvinvointialueen-paattajille/>

Sateenkaariseniorit 2023. Vertaistoiminta. Viitattu 24.3.2023.

<https://sateenkaariseniorit.yhdistysavain.fi/vertaistoiminta/>

Sateenkaariseniorit 2023. Setan ja Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen turvallisemman tilan periaatteet etäryhmille. Viitattu 15.4.2023. <https://bin.yhdistysavain.fi/1606752/aeHQBUQnAqBTCzG8oZvL0WeB1F/Turvallisemman%20tilan%20periaatteet%20et%C3%A4ryhmiin.pdf>

Seta ry 2014. Moninaisuus vanhuudessa. Viitattu 22.3.2023.

<https://seniorit.seta.fi/ammattilaisille/vanhustyon-tietokirjasto/moninaisuus-vanhuudessa/>

Seta ry 2017. Avioliittolaki. Viitattu 13.4.2023. <https://seta.fi/ihmisoikeudet/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/avioliittolaki/>

Seta ry 2018. Sateenkaarisertifointi. Viitattu 23.3.2023.

<https://seniorit.seta.fi/sateenkaarisertifointi/>

Seta ry 2021. Sateenkaariseniorit ry perustettiin tänään – toimii ikääntyneiden sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien ja näkyvyyden puolesta. Tiedote. Viitattu 24.3.2023. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/sateenkaariseniorit-ry-perustettiin-tanaan-toimii-ikaantyneiden-sukupuoli--ja-seksuaalivahemmistojen-oikeuksien-ja-nakyvyyden-puolesta?publisherId=69817783&releaseId=69913346>

Seta ry 2023. Sateenkaarisananasto. Viitattu 24.3.2023.

<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisananasto/>

Seta ry 2023. Sukupuolen juridinen vahvistaminen. Viitattu 13.4.2023.

<https://seta.fi/ihmisoikeudet/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/translaki/>

Seta ry 2023. Näkymättömästä näkyväksi. Artikkel. Viitattu 15.4.2023.

<https://seniorit.seta.fi/ammattilaisille/vanhustyon-tietokirjasto/nakymattomasta-nakyvaksi/>

Suomi.fi 2023. Tietoa rekisteröidystä parisuhteesta. Viitattu 3.4.2023.

<https://www.suomi.fi/kansalaiselle/parisuhde-ja-perhe/parisuhde/opas/tietoa-eri-parisuhdemuodoista/tietoa-rekisteroidysta-parisuhdeesta>

Tjurin, Outi 2014. Ikääntyvät sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt. Metropolia Ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 22.3.2023.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/76146/Ikaantyv.pdf?sequence=1>

Urpilainen, Jenni & Klix, Nikolai & Kovero, Solja 2013. Turvallisemmat tilat, Utopia.

Viitattu 28.2.2023. <https://utopiahelsinki.wordpress.com/2013/03/14/turvallisemmat-tilat-2/>

Valtioneuvosto 2023. Suomi on entistä tasa-arvoisempi ja yhdenvertaisempi maa, jossa luottamus lisääntyy ja jokainen ihminen on arvokas, Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi. Verkkosivu. Viitattu 30.3.2023.

<https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/oikeudenmukainen-yhdenvertainen-ja-mukaan-ottava-suomi>

Vanhusasia 2023. Vanhusasiavaltuutetun tehtävät ja toimivalta. Viitattu 30.2.2023.

<https://vanhusasia.fi/vanhusasiavaltuutetun-tehtavat>

Vanhusasia 2023. Valtuutettu. Viitattu 30.3.2023. <https://vanhusasia.fi/valtuutettu>

Vilka, Hanna 2007. Tutki ja mittaa, määrällisen tutkimuksen perusteet. Viitattu 22.3.2023

https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98723/Tutki-ja-mittaa_2007.pdf

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.

HAASTATTELUT

Tjurin, Outi 2023. Projektipäällikkö. Sähköpostihaastattelu 31.3.2023. Haastattelija: Edita Heikkilä

LIITTEET

Liite 1 Kyselytutkimus

Kysely toimijoille, jotka tuottavat ikäihmisille suunnattua toimintaa Helsingin alueella.

Kyselyn voi suorittaa täysin anonyyminä ja vastauksia käytetään opinnäytetyön tiedonkeruussa. Rohkaisemme rehellisiin vastauksiin, jotta tutkimuksen tulokset ovat todenmukaisia.

Turvallisemman tilan periaatteet

Turvallisemman tilan periaatteet ovat yhdessä luotu säännöstö, jotka pyrkivät luomaan tilan, jossa jokainen omalla toiminnallaan sitoutuu rakentamaan yhdenvertaista, kunnioittavaa ja avointa ilmapiiriä ja keskustelua.

1. Onko Turvaisemman tilan periaatteet teille tuttu käsite?

Kyllä

Ei

Tiedän asiasta jonkin verran

2. Onko teidän ikäihmisille suunnatussa toiminnassa käytössä Turvaisemman tilan periaatteet?

Kyllä

Ei

3. Jos vastasitte ei, osaatteko kertoa miksi?

4. Jos vastasitte kyllä, miten ne näkyvät teidän toiminnassa, markkinoinnissa tai viestinnässä?

5. Järjestätekö ikäihmisille suunnattua toimintaa, joka on kohdennettu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen senioriedustajille?

Kyllä

Ei

6. Järjestätekö ikäihmisille suunnattua toimintaa, johon seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen senioriedustajat voisivat mahdollisesti osallistua?

Kyllä

Ei

7. Minkälaista toimintaa järjestätte ikäihmisille?

8. Koetteko tärkeäksi, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen senioriedustajat osallistuvat tarjoamaanne toimintaan?

Kyllä

Ei

9. Koetteko tärkeäksi, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajat kokevat voivansa osallistua tarjoamaanne toimintaan?

Kyllä

Ei

10. Koetteko tarpeelliseksi, että kaikilla toimijoilla, jotka tuottavat toimintaa ikäihmisille, olisi Turvallisemman tilan periaatteet?

Kyllä

Ei

11. Jos vastasit edelliseen kysymykseen ei, osaatteko sanoa miksi?

12. Koetteko toimintanne olevan yhdenvertaista?

Kyllä

Ei

13. Koetteko toimintanne olevan tasa-arvoista?

Kyllä

Ei

14. Mitkä näistä sanoista kuvailevat yhdistyksenne/järjestönne arvoja?

Yhdenvertainen ikääntyminen

Tasa-arvo

Turvallisuus

Luottamuksellisuus

Yksilöllisyys

Elämän myönteisyys

Yhteisöllisyys

15. Halutessanne, voitte kertoa mitä toimijaa edustatte.